

DIE VRAAG NA EN AANBOD VAN VERPLEEGKUNDIGES IN SUID AFRIKA

Marie E Muller

UITTREKSEL

Die dreigende krisis in die verpleegberoep, veral in die openbare sektor, het tot 'n nasionale ondersoek aanleiding gegee wat deur die Minister aan die Adviserende Komitee vir Gesondheidsake opgedra is. 'n Nasionale verpleegmannekrag-analise is by wyse van 'n beskrywende opname deur privaat-konsultante uitgevoer. 'n Verpleegkundige/bevolkingsratio van 1:416 is deur die Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging aanbeveel en deur die AKG aanvaar. Die aanvraag oorskry tans die aanbod wat beteken dat 'n reële jaarlikse studenteuitset van 4000 benodig word. Die ondersoek het verder aan die lig gebring dat slegs 65% van die verpleegkollege kapasiteit tans benut word en dat 'n potensiële aanbod van matriculante tans slegs 3300 per jaar behoort. Belangrike aanbevelings sluit 'n aktiewe bemerking van die beroep in, die infasering van 'n verpleegkundige/bevolkingsratio van 1:416, asook die toepaslike vermeerdering van poste vir studente, dosente en kliniese verpleegkundiges.

ABSTRACT

The threatening crisis in the nursing profession, especially in the public sector, led to a national investigation that was directed to the HMC. A national nursing manpower analysis was undertaken by private consultants by means of a descriptive survey. A registered nurse/population ratio of 1:416 was recommended by the South African Nursing Council and accepted by the HMC. The demand presently exceeds the supply and an actual annual student output of 4000 is required. It was also emphasized that only 65% of the college capacities are being utilised and a potential supply of matriculants amounts to 3300 p.a. Important recommendations include active marketing of the profession, phasing in of a registered nurse/population ratio of 1:416, as well as an appropriate increase of posts for students, tutors and clinical nurses.

INLEIDING

Daar is toenemende aanduidings van 'n groeiende tekort aan geregistreerde verpleegkundiges en vroedvroue in Suid-Afrika en terselfdertyd 'n kommerwekkende toename in die intensiteit van dienste wat hoofsaaklik deur die professionele verpleegkundige gelewer word. Verpleging is dus 'n arbeidsintensiewe praktyk wat nie net die nodige hoeveelheid praktisyns benodig nie, maar ook verpleegkundiges wat 'n hoë gehalteverpleging handhaaf sodat ons met trots aan die gesondheidsbehoefes van die land, as waardige lede van die multiprofessionele gesondheids-span, kan voldoen.

Die tekort aan verpleegkundiges is 'n wêreldwye probleem en daar is 'n toename in aanvraag (Friedman, 1990: 2977). Die Verenigde State van Amerika toon ook 'n styging in vakante poste: "... the American Nurses Association (ANA) reported in mid-1990 that nursing homes had an average 18,9% vacancy rate" (Friedman, 1990:2977). Dit blyk ook dat die behoud van verpleegkundiges 'n probleem is. Die jaarlikse

personeelomset betreffende geregistreerde verpleegkundiges in Amerika, was 20% in akute sorginstellings en in sommige state word pogings aangewend om die aanvraag na verpleegkundiges te verminder ten einde stabiliteit te bevorder (Friedman, 1990:2977). Suid-Afrika ervaar ook tans 'n groter aanvraag na verpleegkundiges in 'n tydperk waar die beroep 'n daling in die groeikoers beleef.

Na aanleiding van probleme in die beroep het die Suid-Afrikaanse Verpleegstersvereniging (SAVV) in Julie 1989 die dreigende krisis in die verpleegberoep, veral in die openbare sektor, onder die aandag van die Minister gebring. Die SAVV (1989) het 'n beroepsagterstand, asook interne onewigtigheid in die dienste, as vernaamste probleme in 'n memorandum uitgelig. Omdat verpleegkundiges se salarisse in die staatsdiens nie markverwant is nie, lei dit tot 'n algemene agterstand wat reflekteer word in verskeie probleme.

Die probleme, wat tot 'n nasionale ondersoek deur die Adviserende Komitee vir Gesondheidsdienste (AKG) gelei het, is kortliks soos volg:

- * dalende studentegetalle van gemiddeld 6% per jaar vanaf 1984-1988, wat dui op 'n onvermoë om skoolverlaters vir die verpleegberoep te werf, of dat genoeg fondse nie voorsien word om in die behoeftes te voldoen nie;
- * 'n vakaturestand van ongeveer 20% in die totale verpleegpersoneelvoorsiening wat progressief maandeliks verswak, tot 30% waar nuwe privaathospitale geopen het;
- * 'n hoë personeelomset wat maandeliks toegeskryf kan word aan nie-markverwante salarisse, swak oortydbesoldiging, onbuigsame diensure en burokratiese bestuursomstandighede;
- * 'n verlies aan kliniese kundiges in die praktyk as gevolg van ondoeltreffende bevorderingsmoontlikhede vir hierdie spesialis;
- * afwesigheid van 'n eiesoortige en toepaslike dosente-struktuur aan verplegingskolleges, met gevolglike sub-optimale benutting van kolleges, 'n verskraling van dienste en verswakking van die gehalte van pasiëntsorg (SAVV, 1989).

Die verpleegkrisis in die openbare sektor het wye mediadekking gedurende die laaste helfte van 1989 verkry en kan 'n negatiewe invloed op die werwing van nuwe rekrute hê.

Die Minister het die versoë van die SAVV (1989) oor besoldiging en diensvoordele na die kommissie vir Administrasie verwys en die Adviserende Komitee vir Gesondheidsake (AKG) versoek om, by wyse van 'n spesiale ondersoekkomitee, ondersoek in te stel na die krisis in die verpleegberoep. Verskeie ondersoeke is geloods, waarin onder meer, 'n nasionale analise van die geregistreerde verpleegtaakmag uitgevoer is.

Die doel met hierdie ondersoek was om 'n analise betreffende die vraag na en aanbod van die verpleegkundige in Suid-Afrika, selfregerende en nasionale state uitgesluit, binne die raamwerk van die situasie in die Republiek van Suid-Afrika te maak.

TERMINOLOGIE

Verpleegkundige

Die verpleegkundige verwys na die professionele persoon wat by die Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging as verpleegkundige geregistreer is.

Vraag

Die behoefte aan verpleegkundiges in Suid-Afrika, die selfregerende en nasionale state (TBVC-lande) uitgesluit.

Aanbod

Die hoeveelheid beskikbare verpleegkundiges (reël en potensieel) in Suid-Afrika.

NAVORSINGSMETODOLOGIE

'n Beskrywende opname ten opsigte van die nasionale verpleegtaakmag is gedurende Augustus 1989 - Maart 1990 uitgevoer. Die totale geregistreerde verpleegtaakmag in Suid-Afrika, selfregerende en nasionale state uitgesluit, het as teikenpopulasie gedien. Gesondheidsdiensorganisasies, beide in die openbare en privaatsektor, het as gesondheidsdiens-ontledingseenhede gedien.

'n Oorhoofse ondersoekkomitee is aangestel met verteenwoordiging vanuit die AKG; Direkteur/Adjunk-Direkteur Verplegingsdienste vanuit al die provinsies, asook Eie Sake; die SAVV; Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging (SARV), asook bestuurskundiges vanuit die Departement van Nasionale Gesondheid en Bevolkingsontwikkeling (NGBO), Transvaalse Provinsiale Administrasie en Tesourie. 'n Totaal van twaalf lede, met die Direkteur Generaal (NGBO) as voorsitter, was verantwoordelik vir die ondersoek.

Die ondersoekkomitee het tydens sy eerste vergadering in Augustus 1989 besluit om die ondersoek aan verskeie taakgroepe op te dra. Die taakgroep verantwoordelik vir die ondersoek na die verpleegtaakmag het bestaan uit vier lede, te wete 'n bestuurskundige van die NGBO, direkteur verpleegdienste NGBO asook Eie Sake, en 'n verteenwoordiger van die SAVV.

'n Privaatnavorsingsfirma, naamlik Pim Goldby Bestuurskonsultante, is betrek. Die lede van die AKG-taakgroep het as 'n valideringskomitee vir die ondersoek gedien. Hierdie valideringskomitee het met die navorsingskonsultante die opdrag uitgeklaar, asook die navorsingstegnieke, teiken- en steekproefpopulasies. Weeklikse, twee weeklikse of maandelikse vergaderings/ge-sprekvoering is vanaf November 1989 tot die einde Maart 1990 met die konsultante gehou. Die vordering en probleme deur die konsultante ondervind, is bespreek en die vorderingsresultate is gevalideer.

Tydens hierdie ondersoek, betreffende 'n verpleegmannekraganalise, is verskeie bronne geïdentifiseer en die data is hoofsaaklik by wyse van persoonlike onderhoudvoering, telefoniese onderhoudvoering, asook via die gesondheidsowerhede ingewin. Die primêre inligtingsbronne was die onderskeie gesondheidsdiensowerhede, RGN, Sentrale Statistiese Dienste, Buro vir Marknavorsing (Unisa); die Nasionale Instituut vir Personeelnavorsing, die Departement van Nasionale Op-

voeding, SARV, SAVV en verteenwoordigers van die privaatsektor.

Die teikendatum vir die voltooiing van die ondersoek en inhandiging van die finale navorsingsverslag was 31 Maart 1990. 'n Driedaagse werkswinkel is gedurende April 1990 deur die AKG-ondersoekkomitee gehou waartydens al die navorsingsverslae betreffende die ondersoek na die krisis in die verpleegberoep ontleed is. Die prioriteitprobleme is geïdentifiseer en aanbevelings is geformuleer ter voorbereiding van die finale verslag wat aan die Minister voorgelê is.

RESULTATE

Die ondersoek betreffende die vraag na en aanbod van verpleegkundiges in Suid-Afrika het die volgende feite betreffende die vraag en aanbod van geregistreerde verpleegkundiges uitgelig. Die huidige aanbod van geregistreerde verpleegkundiges sal eerstens toegelig word, vervolgens die vraag na hierdie kategorie en laastens die implikasies.

Die huidige aanbod van geregistreerde verpleegkundiges

Reële aanbod

Daar is op 31 Desember 1989 ongeveer 75000 geregistreerde verpleegkundiges op die registers van die Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging (SARV, 1989) wat 'n verpleegkundige/bevolkingsratio van 1:422 verteenwoordig (SARV, 1990: 5).

'n Verdeling van die getalle sien soos volg daaruit: Die nasionale en selfregerende state het ongeveer 11000 wat ons met 'n totaal van 64000 laat. Die openbare sektor het tans 30000, privaatsektor-hospitale 12000, privaatsektor ander, bv industrie, spreekkamers, privaattaktisyns, ens., 10000, nie-praktiserende verpleegkundiges 'n verstommende 7000 en verpleegkundiges wat wel geregistreer is maar ander beroepe praktiseer, veral in die farmaseutiese bedryf, 5000 (vergeelyk tabel een). Dit is opmerklik dat 19% van die totale geregistreerde taakmag tans nie verpleeg nie (Goldby, 1990: 2.4-2.10). Die beskikbare ratio verpleegkundiges, bereken op die 64000, is dus 1:458 (SARV, 1990: 5).

Potensieële aanbod

Verpleging is 'n vroue-beroep en derhalwe sal slegs na die potensieële ekonomies aktiewe vroulike matrikulante gekyk word. 'n Analise van hierdie gegewens dui daarop dat, alhoewel daar 'n totaal van 67000 vroulike matrikulante (tussen die ouderdom 15-19 jaar) vir 1990 beskikbaar gaan wees, slegs 27000 met post-sekundêre opleiding sal voortgaan (vergeelyk tabel twee). Ongeveer een derde van alle matrikulante ondergaan 'n eenjaaropleiding (vergeelyk tabel drie). Dit laat ons met 'n totaal van 58% wat moontlik 'n vierjaarkursus sal volg waarvan slegs 3 300 (15%), met in agneming van die kompeterende beroepe, vir verpleegopleiding, op grond van historiese analises, beskikbaar sal wees (Goldby,

1990: 3.4-3.6). Ongeveer 30% van alle vroulike matrikulante (ekonomies aktief) volg 'n sekretariële kursus en 'n verdere 11% volg 'n matrikulasie plus 'n twee- of driejaarkursus. Vanuit die oorblywende 58% wat moontlik 'n vierjaarkursus na matriek sal volg, is die kompetisie vir verpleegopleiding hoofsaaklik in die onderwys wat ongeveer 40% van die beskikbare vroulike matrikulante sal werf (Goldby, 1990: bylae 3.3).

Die beskikbare potensieële matrikulante is soos volg bereken: 37% van 60000 matrikulante (wat geslaag het) = 22200 potensieële kandidate, 15% van 22200 = 3330. Die aanname kan dus gemaak word dat die verplegingsberoep ongeveer 5-6% van die vroulike matrikulante kan werf (Goldby, 1990: 3.7). Hierdie berekening berus op die aanname dat indien die 57000 vroulike matrikulante gedurende 1987 met 5,5% toeneem, (volgens historiese analises) behoort daar in 1990 ongeveer 67000 beskikbaar te wees waarvan ongeveer 7000 nie matriek gaan slaag nie, gebaseer op die 40% slaagsyfer van swart matrikulante (Goldby, 1990: 3.3).

Tendense vir die jare 1990-2010 (vergeelyk tabel vier) toon dat daar 'n toename van swart matrikulante vanaf 43% tot 67% sal wees, kleurlinge vanaf 7% tot 11% sal toeneem, en dat die Asiërs min of meer stabiel sal bly, terwyl die blanke matrikulante van 43% van die totaal sal afneem na 17%. Die geprojekteerde getal vroulike matrikulante vir die jaar 2010 sal ongeveer 140000 wees (Goldby, 1990: 3.2-3.3).

Om die potensieële aanbod van geregistreerde verpleegkundiges in die nabye toekoms te bereken, is dit nodig om die huidige stand van verpleegopleiding te ontleed. 'n Analise van die huidige gevulde en vakante studenteposte, in beide kolleges en universiteite, toon dat daar tans 'n totaal van 12631 poste is (vergeelyk tabel vyf) met bykans 3500 (28%) vakant (Goldby, 1990: 3.8). Drie Transvaalse Universiteite was nie bereid om inligting te verskaf nie.

Die opleidingsinstansies is voorts gevra wat hul maksimum kapasiteit kan wees met hul huidige fasiliteite indien hul dosenteposte gevul is. Dit blyk dat hierdie kapasiteit aansienlik kan vermeerder tot 'n totaal van bykans 14500 (vergeelyk tabel vyf). Slegs 65% van die huidige kapasiteit word dus benut. Dit blyk voorts dat slegs die Oranje-Vrystaat 'n betekenisvolle studente waglyst syfer van 1626 het (Goldby, 1990: 3.8).

Beskikbare dosentes

Die registers van die SARV toon tans ongeveer 2700 geregistreerde dosentes. Ons moet egter in gedagte hou dat die meeste van die verpleegdiensbestuurders ook oor 'n onderwyskwalifikasie beskik. 'n Ontleding van die postestand in kolleges en universiteite (vergeelyk tabel ses) toon 'n totaal van net meer as 1000 gevulde poste met die grootste tekorte in

die Oranje-Vrystaat. Dit blyk dat daar 'n totaal van 14% vakante poste is (Goldby, 1990: 3.10).

Die van Wyk-komitee het 'n dosent/student-ratio van 1:10 aanbeveel (van Wykkomiteeverslag, 1989). 'n Ontleding van die werklike dosent/student-ratio's in verpleegkolleges blyk dat al die kolleges tans binne hierdie norm funksioneer (vergelyk tabel sewe). Indien al die dosenteposte gevul is en die maksimum kapasiteit van elke kollege benut word, sal die kolleges in Transvaal 'n bykans 1:15 ratio hê, met die Kaapprovinsie 1:12, Natal 1:11 en die Oranje-Vrystaat sal die beste daaraan toe wees met 'n ratio van 1:7. Hierdie syfers sluit die universiteite in wat hul totale postestand betreffende die dosentes gegee het maar slegs die postestand vir die basiese vierjaarprogram. Die na-registrasie, asook na-graadse studente is dus nie in berekening gebring nie, wat die dosentestudente verhouding moontlik negatief kan beïnvloed.

HUIDIGE AANVRAAG

Wêreld Gesondheidsorganisasie

Die Wêreld Gesondheidsorganisasie (WHO, 1985) propageer een geregistreerde verpleegkundige vir elke 250 van die bevolking in 'n eerste wêreldland en een tot 500 in 'n derde wêreldland. Die nuutste aanbevole norm vir Suid-Afrika is tans 1:263, of 38 vir elke 10000 van die bevolking (vergelyk tabel agt), wat net nie haalbaar is nie; vir Suid-Afrika beteken dit tans dus 'n totaal van ongeveer 150000 geregistreerde verpleegkundiges.

Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging

Die SARV (1990: 5) stel 'n ratio van 1:416 voor. Hierdie ratio is deur die AKG ondersoekkomitee aanvaar en aanbeveel (AKG, 1990: 44). Om die status quo te handhaaf beteken dit dat jaarliks ongeveer 2000 verpleegkundiges moet kwalifiseer (selfregerende en nasionale state uitgesluit). Vanaf 1995 sal hierdie reële uitsetsyfer volgens die bevolkingsgroei syfer 'n drastiese toename in aanvraag toon.

Aanvraag volgens openbare sektor

Die openbare sektor het tans ongeveer 30000 verpleegkundiges op hul diensstaat en reflekteer 'n postevulling van 86% waarvan die behoefte groter in die kliniese range is. Daar moet in aggeneem word dat 'n groot getal poste gevries is. Daarom het die ondersoekkomitee ook 'n beraamde tekorte analise gedoen wat 'n tekort van ongeveer 30% in die openbare sektor toon (vergelyk tabel nege). Die totale tekort in die openbare sektor beloop dus tans ongeveer 12000 verpleegkundiges.

'n Analise van die beraamde tekorte in die openbare sektor volgens spesialiteitsareas is ook uitgevoer. Die goedgekeurde poste, volgens die posbenamings professionele verpleegkundige, senior verpleegkundige en hoofverpleegkundige, is aangevra asook die voorgestelde postestand deur die onderskeie

provinsiale indiensnemingsowerhede. Hierdie analise toon dat die respondent(e) in Transvaal van mening was dat die professionele verpleegkunde-poste verminder kan word maar 'n betekenisvolle behoefte in die vermeerdering van beide die senior en hoofverpleegkundige poste word aangedui (vergelyk tabel 10). Die Kaapprovinsie ervaar veral 'n tekort in die senior verpleegkundige posvlak en 'n geringe tekort in die hoofverpleegkundige poste. Natal se grootste behoefte blyk in die professionele verpleegkunde posvlak te wees en dit blyk asof die hoofverpleegkundige 'n minimale bestaansreg in hierdie provinsie het. Die behoefte in die Oranje-Vrystaat blyk hoofsaaklik in die posvlak professionele verpleegkundige te wees (Goldby, 1990: 2.7-2.8).

Aanvraag in die privaatsektor

Die bestaande aanvraag na verpleegkundiges in die privaatsektor was nie kwantifiseerbaar nie. Gesprekvoering met afgevaardigdes van die privaatsektor het egter daarop gedui dat hulle wel 'n tekort ervaar, veral in die spesialiteitsareas soos intensiewe verpleegkunde. 'n Minimale jaarlikse groei van 5% betreffende beddens in die privaatsektor is voorspel. Die verteenwoordigers het 'n behoefte aan 'n "hospitaal-opgeleide" verpleegkundige uitgespreek, met kennis en vaardighede slegs in algemene verpleegkunde.

Studente-uitvalsyfer

Die uitvalsyfer tydens opleiding is tans onrusbarend. In die eerste studiejaar is daar nasionaal 'n verlies van 30%, in die tweedejaar 8% en in die derdejaar 2% (vergelyk tabel 11). Gedurende die vierde en/of vyfde jaar is daar 'n uitval van gesamentlik 1%. Hierdie syfers verteenwoordig 'n gemiddelde uitval van 37% (Goldby, 1990: 3.11).

Aftredes

Die verplegingstaakmag toon 'n verouderende profiel en die gemiddelde aftredesyfer in die openbare sektor is tans 2,2% teenoor 'n "normale" aftredesyfer in ander beroepe van 1,2%. Dit blyk dus of daar ongeveer 600 verpleegkundiges jaarliks in die openbare sektor aftree. Hierdie getal kan met gemak vermeerder word om 'n nasionale syfer van ongeveer 1000 aan te dui, indien verpleegkundiges in die privaatsektor bygereken word.

Bevolkingsgroei

Die nasionale bevolkingsgroei syfer is tans ongeveer 2,3% wat beteken dat die hoeveelheid verpleegkundiges ook ooreenstemmend moet toeneem om die voorgestelde verpleegkundige/bevolkingsratio te handhaaf. 'n Analise van hierdie gegewens (vergelyk tabel 12) toon dat die Suid-Afrikaanse bevolking vanaf 1990 tot 2010 met ongeveer ses miljoen gaan toeneem (Goldby, 1990: 4.3).

IMPLIKASIES

Daar is tans 64000 verpleegkundiges beskikbaar wat 'n ratio van 1:458 verteenwoordig. Die voorgestelde ratio is 1:416 wat dus

'n aanvraag van ongeveer 2000 verpleegkundiges per jaar beteken (selfregerende en nasionale state uitgesluit).

Die openbare sektor het 'n tekort van 12000 verpleegkundiges wat waarskynlik by wyse van die oorbruggingskursus oorkom sal word. Om in die uitvalsyfer te voorsien sal daar 'n bykomende 3000 studente per jaar ingeneem moet word en 'n bykomende 1000 om die afgetredenes jaarliks te vervang. Dan moet die bevolkingsgroei syfer van 2,3% ook nog in berekening gebring word.

Die SARV (1989:11) is van mening dat daar jaarliks ongeveer 4000 studente moet kwalifiseer, met 16000 deurlopend in opleiding. Daar is tans slegs sowat 9500 studente in opleiding, waarvan daar nog heelwat gaan uitval. Die optimale kapasiteit van die kolleges word op 14500 bereken en 'n potensieële aanbod van matrikulante is slegs 3300.

Om 'n verpleegkundige/bevolkingsratio van 1:416 te handhaaf, is 2000 afgestudeerdes per jaar nodig. Hierdie syfer vermeerder progressief so drasties dat ons in 1995 'n uitset van bykans 13000 benodig (vergelyk tabel 13). Afhangende van die bevolkingsgroei syfer sal 'n voortdurende vermeerderde uitset van ongeveer 3000 per jaar benodig word (AKG-1990).

Dringende stappe sal onverwyld in werking gestel moet word om studentegetalle drasties te verhoog, die benutting van tans erg onderbenutte opleidingsfasiliteite (insluitende die privaatsektor) te optimaliseer en faktore wat aanleiding gee tot die hoë uitvalsyfer, uit te skakel. Multikulturele opleiding, asook aktiewe werwing, onder beide die vroulike en manlike matrikulante sal prioriteit aandag moet geniet.

'n Vermeerdering in dosenteposte, vanaf 1000 na 1600 is nodig indien ons 16000 studente wil akkommodeer en die aanbevole dosent/student-ratio van 1:10 wil handhaaf. Dan wil dit voorkom asof daar 'n uitbreiding in opleidingsfasiliteite benodig word, byvoorbeeld in die vorm van satelietkampusse in die areas waar daar 'n behoefte blyk te wees, soos Oos Transvaal.

AANBEVELINGS

Die volgende aanbevelings is tersaaklik:

- * aktiewe bemerking van die verpleegberoep (AKG, 1990: 35);
- * die infasering van 'n verhouding van geregistreerde verpleegkundiges tot die bevolking van 1:416 (AKG, 1990: 44);
- * 'n toepaslike vermeerdering van studente- en dosenteposte;
- * 'n toepaslike vermeerdering van kliniese poste in die onderskeie provinsies en dienste;
- * Bedinging om meer fondse vir verpleegopleiding (AKG, 1990: 27);

- * suiwering van die geregistreeerde verpleegkundige se taak deur die voorsiening van toereikende hulpdienste ten einde optimale benutting van verpleegkundiges te bewerkstellig (AKG, 1990: 27);
- * inwerkingstelling van die Van Wykverslag (AKG, 1990: 33);
- * dat die bydrae deur die privaatsektor tot verpleegopleiding verhoog word deur formele ooreenkomste tussen die owerheids- en privaatinstellings oor die toepaslike benutting van leergeleenthede en finansiering van verpleegopleiding (AKG, 1990: 40);
- * dat vrystelling van ingeskrewe verpleegkundiges wat aan die toelatingsvereistes voldoen vir die oorbruggingskursus, versnel word met die oog op die geprojekteerde behoeftes van geregistreeerde verpleegkundiges teen die jaar 2000 (AKG, 1990: 39).

BEPERKINGE

Die betroubaarheid van die gegewens was afhanklik van die betroubaarheid van die data wat deur die onderskeie owerhede tydens navrae gegee is. Die valideringskomitee moes die privaatkonsultante telkens versoek om hul data te valideer aangesien die groep van mening was dat data telkens foutief was.

Die vernaamste beperking van die studie is die feit dat die selfregerende en nasionale state uitgesluit is wat 'n groot invloed op geprojekteerde getalle kan meebring.

SLOTOPMERKINGS

Die gehalte van verpleging is afhanklik van 'n toereikende verplegingsmag. Die aanbevelings het ten doel om 'n matige verbetering in die gehalte van die verpleegdiens wat gelewer word te bewerkstellig (in verband met die getalle verpleegkundiges), en om dit binne die realiteite van die Republiek te doen. Die infasering van die aanbevelings sal 'n beraamde R210 miljoen vir die eerste jaar beteken (AKG, 1990: 46).

Erkennings

Erkenning word hiermee verleen aan:

- * Pim Goldby Bestuurskonsultante vir die uitvoering van die navorsing en beskikbaarstelling van die resultate;
- * die Departement van Nasionale Gesondheid en Bevolkingsontwikkeling vir toestemming verleen om feite vanuit die AKG-verslag oor die krisis in die verpleegberoep te publiseer;
- * die Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging vir benutting van data vanuit hul memorandum aan die Minister;
- * die Suid-Afrikaanse Verpleegstersvereniging se bestuur vir die vertroue in my gestel om op die ondersoekkomitee te dien.

VERWYSINGS

AKG-ONDERSOEKKOMITEE 1990: Konsepverslag: Ondersoek na die verpleegberoep. Departement van Nasionale Gesondheid en Bevolkingsontwikkeling: Pretoria (ongepubliseerd).

GOLDBY 1990: Investigation into the manpower situation of nursing staff. Pretoria: Pim Goldby Management Consultants (unpublished).

FRIEDMAN, E 1990: Nursing: new power, old problems. *Jama*, 264(23), December 1990: 2977-2982.

SUID-AFRIKAANSE RAAD OP VERPLEGING, 1989: Register van opgeleide verpleegkundiges en vroedvroue soos op 31 Desember 1989. Pretoria: SARV.

SUID-AFRIKAANSE RAAD OP VERPLEGING, 1990: Memorandum aan die Minister van Nasionale Gesondheid en Bevolkingsontwikkeling. Pretoria: SARV (ongepubliseerd).

SUID-AFRIKAANSE VERPLEEGSTERS-VERENIGING, 1990: Memorandum aan die Minister van Gesondheid insake die krisis in die verpleegberoep. Pretoria: SAVV (ongepubliseerd).

VAN WYKKOMITEE-VERSLAG, 1989: Ondersoek na verpleegopleiding in Suid-Afrika. Pretoria: NGBO (ongepubliseerd).

WORLD HEALTH ORGANIZATION, 1985: Annual report, W.H.O. statistics. Geneva: W.H.O.

*Marie E Muller
D.CUR. (RAU)
Medeprofessor Rand Afrikaanse Universiteit*

Tabel 1
Nasionale aanbod van verpleegkundiges volgens
Indienemingssektor Maart 1990 (Goldby, 1990: 2.5)

Sektor	Beraamde Aanbod	% Van Totaal
Openbare sektor	30 000	47
Privaatsektor (hospitaal)	12 000	19
Privaatsektor (ander)	10 000	15
Nie-praktiserend	7 000	11
Nie-verwante	5 000	8
Totaal (1)	64 000	100
Selfregerende en nasionale State	11 000	
SARV Register (2)	75 000	

(1) verpleegkundige/bevolkingratio: 1:458

(2) verpleegkundige/bevolkingratio: 1:422

Tabel 2
Potensiële aanbod van vroulike matrikulante tussen 15-19
jaar (Goldby, 1990: 3.4)

Jaar	Potensiële Getal	Beraamde Besikbare Getal PSO
1990	87 521	27 008
2000	85 908	38 362
2010	138 711	55 484

PSO = Beraamde getal vir post-sekundêre onderrig

Tabel 3
Somtoteel potensiële aanbod van vroulike matrikulante 1988 (Goldby, 1990: 3.6)

Opleidingsvlak	Totaal	% Alternatiewe Beroepe	beraamde aanbod
Matriek	6 878	2	444
Matriek + 1 jaar	97 500	30	6 680
Matriek + 2 jaar	21 270	7	1 554
Matriek + 3 jaar	11 091	3	688
Matriek + 4 jaar	138 711	43	12 876
Verpleegstudente	48 983	15	3 300
Totaal	322 433	100	22 422

Beraamde hoeveelheid matrikulante in 1988: 875 000
 37% ekonomies aktiewe vroulike matrikulante: 322 433

Tabel 4
Beraamde tendense betreffende vroulike matrikulante tussen 15-19 jaar
(Goldby, 1990: 3.2)

Jaar	Aasiër	Swart	Kleurling	Blank	Totaal
1990	4 553	28 924	5 287	28 757	87 521
2000	5 247	48 236	8 953	23 470	85 908
2010	6 494	93 737	14 583	23 897	138 711
	7-5%	43-87%	7-11%	43-17%	

Tabel 5
Studentevooraanleg volgens huidige postestand en maksimum kapasiteit Maart 1990 (Goldby, 1990: 3.8)

Provinsiale	Poste	Gevulde poste	Maksimum kapasiteit	Waglys
Transvaal	7 048	4 988	7 498	-
Kaapprovinsiale	3 118	2 486	3 980	182
Natal	1 185	900	1 320	-
Oranje-Vrystaat	1 300	1 128	1 620	1 628
Totaal	12 831	9 172	14 418	1 818

Tabel 6
Die postestand van dosente 1990

Provinsiale	Gevulde Poste	Vakante Poste	
Transvaal	482	54	(11,6%)
Kaapprovinsiale	296	31	(10,4%)
Natal	112	7	(6,2%)
Oranje-Vrystaat	170	57	(33,5%)
Totaal	1 040	148	(14,3%)

Tabel 7
Die dosent-student ratio volgens gevulde poste en maandelike maksimum kapasiteit

Provinsiale	Reël Stand	ratio	Optimale Kapasiteit	ratio
Transvaal	4 988	1:10,78	7 498	1:14,52
Kaapprovinsiale	2 486	1: 8,39	3 980	1:12,17
Natal	900	1: 8,03	1 320	1:11,09
Oranje-Vrystaat	1 128	1: 8,82	1 620	1: 7,13
Totaal	9 500	1: 8,13	14 418	1:12,12

Aanname: alle dosenteposte gevul

Tabel 8
Die ratio van verpleegkundiges tot bevolking (enkele lande) volgens WGO-norme (Goldby, 1990: 2.1)

Land	Verpleegkundiges 10 000 Bevolking	Verpleegkundige/ bevolkingratio
Hongarye	54	1:185
Poland	53	1:187
Joegoeslawia	40	1:250
Suid-Afrika	38	1:263
Chile	27	1:370
Panama	26	1:385
Fiji	20	1:500
Mexiko	11	1:909

Tabel 9
Beraamde tekorte in die openbare sektor 1990 (Goldby, 1990:2.9)

Instelling	Reële postestand	Voorgestel	Beraamde tekort	% tekort
T.P.A.	10 820	15 790	4 979	32
K.P.A.	8 532	11 315	2 783	25
N.P.A.	4 751	6 617	2 066	30
O.V.S.	2 582	3 877	1 295	33
Volksraad	522	889	367	41
Algevaardigdes	124	133	9	7
Verteenwoordigers	574	918	344	37
N.G.B.O.	39	44	5	11
Weermag	687	822	135	18
Totaal	28 831	40 614	11 983	30

Tabel 10
Beraamde tekorte in die openbare sektor volgens spesialisiteitsaree 1990 (Goldby, 1990:2.7)

Spesialiteit		T.P.A.			K.P.A.			N.P.A.			O.V.S.		
		A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Teater	G	836	255	32	297	102	19	273	70	6	114	62	3
	V	821	472	220	346	173	25	403	92	2	222	18	3
Intensief	G	569	283	23	429	85	18	114	21	1	203	40	9
	V	444	337	158	514	257	27	235	30	6	292	93	12
Pedatrie	G	729	309	28	368	117	28	241	151	1	241	151	1
	V	542	411	192	419	209	36	321	82	5	143	48	4
Ortopedie	G	379	180	14	179	41	11	104	38	1	43	13	6
	V	260	213	100	191	95	15	180	39	4	102	35	6
Verloskunde	G	851	380	32	972	136	39	394	55	1	180	42	2
	V	631	480	224	981	480	51	556	76	8	243	76	14
Paigetrie	G	388	171	30	599	326	51	282	121	18	96	62	12
	V	298	227	106	742	371	62	332	131	21	143	84	23
Gemeenskap	G	1448	819	70	523	107	13	182	67	10	272	143	31
	V	1297	985	461	554	277	26	212	78	17	314	130	31

A = Professionele verpleegkundige
 B = Senior verpleegkundige
 C = Hoofverpleegkundige
 G = Goedgekeurde poste
 V = Voorgestelde poste

Tabel 11
Beraamde studente-uitvalsyfer (Goldby, 1990: 2.10)

Jaar	Uitvalsyfer
Eerste	30%
Tweede	8%
Derde	2%
Vier/vyf	1%
Gemiddeld	37%

Tabel 12
Geprojekteerde bevolkingegroei (Goldby, 1990: 4.2)

Jaar	Asiërs	RSA Swartes	Kleurings	Blanke	Totaal
1990	969	11 891	3 221	5 029	21 110
1995	1 028	13 652	3 504	5 233	23 433
2000	1 114	15 673	3 757	5 419	25 962
2005	1 127	16 112	3 805	5 452	26 496
2010	1 140	16 563	3 851	5 482	27 035

Getalle in '000'

Selfregerende en nasionale state uitgesluit

Tabel 13
Geprojekteerde aanvraag na verpleegkundiges
(reële jaarlikse studente-uitset) volgens bevolkingegroei (AKG, 1990:)

1990-1994	1995	1995-1999	2000	2000-2004	2005
2 599	12 995	2 640	13 200	2 663	13 413

Bereken op verpleegkundige/bevolkingratio 1:416